

Şiddete Yönelik Tutum Ve Okul Zorbalığı

Mehmet Ünal¹, Rukiye Şahin²

Özet

İnsanın sosyal bir varlık olarak bir arada yaşama ihtiyacı bilinmektedir. Bazı insanların kolayca başarabileceği bu durum bazıları için mümkün olmamakta ve şiddet, artık toplum tarafından daha yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Bu çalışmada şiddete yönelik tutum, şiddet ve okul zorbalığı kavramları ve birbirleriyle ilişkilerine yer verilmiştir. Bu sayede okullarda ciddi bir sorun haline dönüşen zorbalığın ve zorbalıkla ilişkili değişkenlerin bilinmesi ve bu yolla zorbalığı önleyici faktörler üzerinde çalışan araştırmacı ve uygulayıcılara alan yazın desteği sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Okul zorbalığı, Şiddete yönelik tutum

Abstract

It's known that as a social being human beings need to live together with other people. This situation that some people can easily achieve can not be possible for others and violence experienced more intensively by society. The concept of attitude toward violence and bullying at school and the relationship between these concepts was presented in the present study. By this way, it was aimed to present knowledge about bullying at school that has been a serious problem at schools in recent years and the variables related it and it was aimed to provide related literature support to researchers and practitioners worked on intervention strategies.

Keywords: School bullying, Attitude toward violence

Şiddete Yönelik Tutum

Oppenheim (1992, akt. Şahin ve Dişsiz, 2009) tutumu; bir bireyin herhangi bir uyarıcı karşısında olumlu ya da olumsuz tepki gösterme eğilimi olarak tanımlamaktadır. (Ülgen, 1995) ise tutumların öğrenme yoluyla kazanıldığını, kazanılan bu özelliklerin bireyin davranışlarına yön veren karar verme sürecinde yanlılığa sebep olabileceğini söylemektedir.

Toplumlar arası değer yargılarındaki farklılıklar nedeniyle olgulara karşı farklı bir bakış açısına sahip olmak; bir davranışın normal karşılanıp karşılanmamasını ait olunan topluma göre belirlemektedir. İşte bu farklılık toplumsal olduğu kadar bireyseldir de ve hangi eylemin şiddet olarak algılanacağı bireyden bireye değişiklik gösterecek bir durumdur. Bu farklılıklar bireylerin şiddete ilişkin tutumları üzerinde belirleyici olmaktadır (Zülal, 2001).

Şiddete yönelik tutum incelenirken şiddet ile ilgili tanım ve değerlendirmelere bakmak faydalı olacaktır. Sosyal bir varlık olan insan, hayatını devam ettirirken sosyalliğin gereği olarak sürekli diğer bireyler ile iletişim içerisinde. Sosyal olarak bir arada yaşama; iletişim kurma ve etkileşime girme gibi durumları gerektirmektedir. “Ancak bu ‘bir arada yaşama’ bazı kişiler için kolayca gerçekleştirilebilir, başarılabilir. Bazı kişiler ise bunu başaramazlar” (Bacanlı, 1999:1). Bireyler etkileşimde bulunduğu insan ya da insanlarla bazen çatışmalar yaşayabilmekte, bazen de bu çatışmalar şiddete dönüşmektedir. Bu çatışmalar günümüzde giderek daha yoğun ve daha sık bir şekilde yaşanmaktadır. Toplum artık, giderek daha fazla bir şekilde ‘şiddet yoğun bir yaşam’ sürmektedir (İnam, 2001:47).

Şiddet insanlık tarihi kadar eski olan, sürekli yaşanılan, sürekli uygulayıcıları ve mağdurları olmuş olan bir olgudur. Bu olgu Sosyal Bilimler Ansiklopedisi’nde “Kişisel veya gruplar arası amaçlar uğruna fiziksel baskı yöntemlerine başvurulması” (Ergil, 2001) olarak tanımlanmıştır. “İlk anlamıyla şiddet, huzur karşıtıdır” diyen Michaud’a (1991:5) göre şiddet teriminin kökeni şöyledir: “Şiddet, Latince ‘violentia’ dan gelmektedir. Violentia, şiddet, sert ya da acımasız kişilik demektir. Violare fiili ise şiddet kullanarak davranmak, değer bilmemek, kurallara karşı gelmek anlamı taşır”.

¹ Uzm. Psik.Dan., Pınarbaşı Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, Kayseri, mehmetim1944@hotmail.com

² Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, rukiyesahin@hotmail.com

Ailede Şiddet

Bireysel yada toplumsal alanda sergilenen şiddet olayları araştırılırken insanın sosyalleşmesinde en önemli öge diyebileceğimiz ve şiddetin yaygın olarak görüldüğü aile kurumu da iyi incelenmelidir. Ailenin içinde yaşanan şiddetin, toplumsal şiddetin aileye özgü bir biçimi olduğu düşünülebilir (Kaya ve ark. 2004). Ayas'a (2008:23) göre ailelerinin gösterdikleri saldırganlık ve şiddet davranışlarını öğrenen çocuklar, daha sonraki dönemlerde bu davranışları başkalarına göstermektedirler. Tarhan'a (2004) göre adam yaralama, öldürme gibi suçlardan hüküm giymiş kişilere bakıldığında bu kişilerin çoğunun çocuklukta şiddete maruz kaldığı ya da şiddete şahit oldukları görülür. Ayan (2007), tarafından yapılan araştırmada anne babaları tarafından şiddete maruz kalanların saldırganlık eğilimleri yüksek çıkmıştır. Yapılan çalışmalar şiddetin öğrenilen bir davranış olduğunu, şiddetin mağdurunun bir süre sonra şiddetin uygulayıcısı olduğunu göstermektedir.

Okulda Şiddet

Aileden sonra, bireylerin sosyalleşmelerinde en büyük etkileşim merkezi olan okul şiddetin yaygın görüldüğü kurumlardan da biridir. Şiddet, okul atmosferi üzerinde bozucu etkiler yapmakta, ümitsizlik ve çaresizliğe yol açarak çocukların kişisel gelişimlerinin zayıflamasına yol açmakta, ayrıca şiddete maruz kalan çocukların bilişsel yetenekleri, psikolojik işlevleri ve bağlanma davranışlar zedelenebilmektedir (Kütük, 2008). Okullarda yaşanan zorbalık ve şiddet olayları çocukların psiko-sosyal gelişimlerini de olumsuz yönde etkilemektedir (Elmacı, 2009).

Şiddet izleyerek, yani modellerden de öğrenildiği için Yüce (2001:38) "anne-baba tutumları ve televizyondan izlenen modeller gibi şiddetin benimsenmesine yarayan birçok etken vardır. Bir çocuk kendisi şiddete maruz kalıyorsa, annesinin şiddete uğradığını görüyorsa, televizyonda şiddete dönük filmler izledikçe şiddeti öğrenir" demektedir. Gözütok ve ark. (2007:146) "toplumda yaşanan şiddet olayları ve kitle iletişim araçlarının bunları sunuş biçimindeki şiddet, şiddetin kanıksanmasına neden olmaktadır. Neredeyse 'meşru şiddet' kavramını ortaya çıkarmaktadır" diyerek aslında toplumun şiddete yönelik algısının duyarsızlaştığına ve tutumunun şiddeti normal görmeye kadar değiştiğini de ifade etmektedirler.

Şiddete yönelik tutum ve şiddet davranışı ile ilgili çalışmalar şiddete yönelik olumlu tutumun şiddet davranışı ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Vernberg ve Jacobs (1999) öğrencilerin kendilerinin akran kurbanı olmaları, başkalarının akran kurbanı olma durumları ve şiddete yönelik tutumları ölçmek amacıyla 1033 ergenin katıldığı bir çalışma yapmışlardır. Ergenlerin kendileri hakkında bilgi verdiği akran kurbanlığı ölçeğinden alınan sonuçlar karşılaştırılmıştır. Şiddete yönelik tutum ile arkadaşlara yönelik saldırganlık arasında ilişki bulunmuştur. Saldırganlığın kabul edilebilir ve haklı görülmesi ve hak edildiğinin düşünülmesine ilişkin güçlü bir inanç akranların şiddet davranışlarının kurbanı olması ile ilişkilidir. Erkek ve kız ergenlerin hepsi şiddete ilişkin ne kadar olumlu tutuma sahipse arkadaşlarına karşı o kadar saldırgan davranışta bulunmaktadırlar (akt. Çetin, 2004).

Balkıs, Duru ve Buluş (2005) ilköğretim II. kademe öğrencilerinin şiddete ilişkin tutumlarına yönelik yapmış olduğu araştırma sonucunda; şiddete ilişkin olumlu görüş ve inanç geliştiren öğrencilerin, diğer öğrencilere göre daha yüksek düzeyde şiddet eğiliminde olabileceklerini saptamıştır.

Ünalmiş (2010) tarafından yapılan çalışmada daha önce şiddete maruz kalan öğrencilerin şiddete yönelik daha olumlu tutum sergiledikleri görülmektedir. Her zaman eylemle sonuçlanmasa da tutum, davranışın önemli bir yordayıcısıdır. Bu açıdan bakıldığında Yılmaz (2000) tarafından daha önce aile içinde sözel ya da fiziksel şiddet yaşayan ya da tanık olan ergenlerin risk alma davranışları, aile içinde şiddet yaşamayan ergenlere göre daha

yüksek çıkmıştır. Şiddete maruz kalmak şiddet davranışı sergilemede önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ögel, Tarı ve Yılmazçetin (2005) şiddet davranışının önde gelen risk faktörlerini sıralarken; içine kapanık olmak, yoğun bir izolasyon içinde olmak, şiddete maruz kalmak, geçmiş yaşamında şiddet davranışının var olması gibi önemli noktaları belirtmektedirler. Yani daha önce şiddet yaşantısına sahip bireylerin şiddete daha yakın olabilecekleri düşünülmektedir.

Kandemir (2007) tarafından sağlık personelinin aile içi şiddet konusunda bilgi, tutum ve mesleki uygulamalarına yönelik yapılmış çalışmada sağlık personelinin %30'u çocukluğunda yada gençliğinde anne ve babasından fiziksel şiddet gördüğünü ve %8'i şuan ki ailesinde de fiziksel şiddetin var olduğunu, %70'i çocukluğunda ailesinden sözel şiddet gördüğünü ve %42'si şu anki ailesinde çocuklarına sözel şiddet uyguladığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar için araştırmacının da belirttiği gibi şiddet maruz kalmak şiddete eğilimini artırmaktadır. Benzer bir çalışma ise, Uysal (2003) tarafından yapılmıştır. Çalışmada öğrencilerin annelerinden ve babalarından şiddet görmelerinin; öğrencilerin şiddet eğilimleri ve şiddet davranışları ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Ayan'ın (2007) yapmış olduğu çalışmada şiddete uğrayan öğrencilerin saldırganlık ölçeğinden alınan toplam ortalama puanı 42.52 olarak hesaplamış olup bu oran şiddete uğrayan öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin fazla olduğunu göstermektedir.

Yapılan araştırmalar hem şiddete uğramanın şiddet davranışını artırabileceğini hem de şiddete yönelik olumlu tutuma sahip olanların şiddet eğilimlerinin arttığını göstermektedir.

Zorbalık

Okullarda yaşanan şiddet olayları genelde fiziksel şiddet olarak gündemde kalıp, uzun süre dile getirildiği için pek çok çocuğun okuldan soğumasına sebep olan zorbalık olgusu üzerinde yeteri kadar durulmamıştır. Oysaki okul zorbalığı dünyada çoğu toplumda görülen yaygın bir problemdir (Furniss, 2000:9). Okul zorbalığı, “okullarda bugün düşük düzeyde şiddetin en yaygın biçimidir” (Genç, 2007:9).

Olweus (1993) üç tip zorbalıktan söz eder; sosyal dışlama, fiziksel ve sözel zorbalık. Teknolojik gelişmelere paralel olarak okullarda öğrenciler arasında yaşanan zorbalık türleri arasına “sanal zorbalık” (cyber bullying) adıyla yeni bir zorbalık türü eklenmiştir. Alan yazında sanal zorbalığa ek olarak birkaç zorbalık türü daha sayılmıştır; “eşcinsel bireylere karşı olumsuz tutumları, saldırganca davranışları ifade eden *homofobik zorbalık* (homophobic bullying) ve bireyin içinde yaşadığı toplumunda çoğunluğun dahil olduğu etnik nüfustan olmaması dolayı ayrımcılık içeren davranışlara maruz kalmasıyla ortaya çıkan zorbalık türünü ifade eden *ırkçı zorbalık* (racist bullying) (Donnell ve Firth, 2006; akt. Totan, 2007:199)”.

Zorbalık olaylarını değerlendirirken, zorbalık olaylarında ortaya çıkan farklı roller vardır. Bu roller; Olweus'un (1991) itici, agresif, empatik olmayan, fiziki olarak sağlam olarak tanımladığı *zorbalı*; Çetinkaya ve arkadaşlarının (2009:152) “anksiyete düzeyi yüksek, korku içinde yaşayan, benlik saygı düzeyi düşük, dışa dönük girişken yapıda olup güvensizlikten yakınan ve gruptan dışlanan çocuklar” olarak tanımladığı *kurbanlar*; akranlarınca daha fazla reddedilen hem zorbalık içeren davranışlara karışan hem de bu davranışlara maruz kalan *zorba-kurbanlar* (Uludağlı ve Uçanok:2005); zorbaya karşı çıkan ve kurbanı koruyan *savunucular* (Kartal ve Bilgin:2008); yaşanan herhangi bir zorbalık olayına şahit olan *izleyiciler* (Karataş ve Öztürk, 2009:69) şeklindedir.

Besag'ın (1995) güçlü durumdaki bir ya da bir grup öğrencinin kendi çıkarları için karşı koyma gücü olmayan öğrenci ya da öğrencilere eziyet etme niyeti ile fiziksel psikolojik, sözel ve sosyal olarak yinelenen saldırganlık türündeki davranışlar olarak tanımladığı ‘zorbalık’ ile ilgili araştırmalar 1970’li yılların sonlarında başlamış, Dan Olweus ve arkadaşları tarafından Norveç ve İsveç’te çalışmalar yapılmıştır. Norveç’te 1980’li yıllarda üç çocuk düzenli bir şekilde zorbalık davranışlarına maruz kaldıkları için intihar etmişlerdir. Bu

olaylar Norveç'teki okullarda zorbalık davranışlarına karşı ulusal bir etkinlik başlatılmasına neden olmuştur. Olweus tarafından Norveç'teki okullardaki zorbalığı önlemek için program geliştirilmiş ve uygulanmıştır, bu yapılanlar aynı zamanda zorbalık ile ilgili ilk sistematik çalışmadır (Alikashiöglu ve Ercan, 2007).

Zorbalık ile ilgili tanımlar incelendiğinde zorbalığı bir çeşit saldırganlık olduğu açıktır, güçleri eşit olan insanların uygulamış olduklarına şiddet denilebilirken, aralarında güç dengesi olmayan bir durumda yaşananlar ise zorbalık olarak tanımlanabilir ama her halükarda yaşananlar saldırganlıktır (Pişkin, 2002: 536). Araştırmacılar zorbalık ile saldırganlık arasındaki ilişkiye de genel olarak dikkat çekmişlerdir. Bunu "Literatürde zorbalık saldırganlığın bir türü olarak kabul edilmektedir" (Griffin ve Gross, 2004; akt. Kutlu 2006:7) şeklinde dile getirirlerken Sabuncuoğlu ve ark. (2006:28) bu ilişki için "genel olarak zorbalık, saldırganlık yoluyla kişiler arası güçlülüğün vurgulanmasıdır" demektedir.

Zorbalık içeren davranış fiziksel boyutta gösteriliyorsa vurma, yumruk atma, tekmeleme v.b. gibi bu tür eylemler şiddet olarak kabul edilir. Zorbalığın şiddetten ayrılan tarafı ise zorbalık fiziksel olmayan boyutta bir davranış olabilir. Örneğin: alay etme, kızdırma isim takma, hakkında söylenti çıkarma, dışlama gibi zorbalık türleri de bir çeşit saldırganlık olduğu halde şiddet olarak tanımlanmaz. Bazı şiddet olayları ise zorbalık olarak kabul edilmez (Pişkin, 2002). Pişkin (2002:539) okullarda zorbalığa uğrayan öğrencilerin oranının % 4 ile % 50 arasında değiştiğini, Kapıcı (2004) ise öğrencilerin yarısına yakın bir bölümü (%40) bedensel, sözel, duygusal ya da cinsel zorbalığa maruz kaldıkları belirtmişlerdir.

Okul Zorbalığının Sebepleri

Koç (2007) okul zorbalığına yol açan nedenleri iki başlık altında ele almıştır; bunlardan birincisi, öğrencinin kendisinden kaynaklanan fiziksel ve psikolojik nedenler (örneğin; özsayıgı düzeyinin düşük yada yüksek olması, genel yada sürekli öfke düzeyi kişilik özelliklerinin v.b.) ikincisi ise öğrencinin kendisi dışında, başta aile ve okul olmak üzere çevresinden kaynaklanan nedenlerdir. Okulda zorbalığın ortaya çıkmasında toplumsal nedenlerin kişisel nedenlere göre daha belirleyici bir rol oynadığını belirtmektedir.

Fitzgerald (1999) çocukların zorbalık yapmalarının nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır (akt. Ayas, 2008:24):

- Çocuklar evde şiddeti görerek ve şiddete maruz kalarak, şiddet davranışlarını model alarak öğrenir. Çocuk daha sonra ilişki kurduğu çocuklarla da bu şekilde temas kurar,
- Bazı çocukların aileleri ile olan zayıf ilişkisi, çocuğun diğer çocuklara ve yetişkinlere yönelik olumsuz tutum geliştirmesine neden olur,
- Çocuğuna olumsuz davranışlar sergileyen ve onu reddeden bir aile ortamında büyüyen bir çocuk, başkalarına olumsuz davranışlar sergileyebilir ve başka çocuklara da zorbalık yapabilir,
- Bazı çocuklar kendileriyle ilgili düşük benlik algısına sahiptirler. Başkaları tarafından ilgi görmek ve güçlü olduklarını hissettirmek için saldırgan davranışlar sergileyebilirler,

Şiddete yönelik tutum ile zorbalık değerlendirildiğinde aralarında bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Olweus'a (1978) göre okul zorbalığı ile ilgili yapılan araştırmalarda; aşırı saldırgan zorbalıların kişilik bozukluklarına sahip oldukları ve şiddete ilişkin olumlu tutumlar sergiledikleri dile getirilmektedir. Şiddete yönelik tutum ile zorbalık arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik Ünalmış (2010) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin zorba ve kurban puanları ile şiddete yönelik tutum puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Öğrencilerin şiddete yönelik tutum puanları arttıkça zorba ya da kurban puanları da artmıştır.

Cole ve ark. (2006) tarafından yapılan bir başka çalışmada zorba öğrencilerin saldırganlık davranışlarına karşı olumlu bir tutum içinde oldukları gözlenmiştir (akt. Genç,

2007). Balkıs, Duru ve Buluş (2005) ise ilköğretim II. kademe öğrencilerinin şiddete yönelik tutumlarına ilişkin yapmış olduğu araştırma sonucunda; şiddete yönelik olumlu görüş ve inanç geliştiren öğrencilerin, diğer öğrencilere göre daha yüksek düzeyde şiddet eğiliminde olabileceklerini saptamıştır. Ortaya konulan bu sonuçlar ise şiddete yönelik olumlu tutum sergileyen öğrencilerin zorba ya da kurban olma ihtimallerinin artmasını destekler niteliktedir.

Tutumlar her zaman davranışa dönüşmese de davranışların önemli bir yordayıcısıdır. Bu nedenle okul yıllarında zorbalık davranışları sergileyen bir kısım öğrencilerin ileri hayatlarında şiddet davranışları sergiledikleri görülmektedir. Olweus (1994) çocukluk ve ergenlik dönemlerinde zorba davranışları olan bireylerin yirmili yaşlara geldiklerinde suç davranışlarında dört kata varan oranlarda bir artış olduğunu; yine çocukluk ve ergenlik döneminde zorba davranışlara maruz kalan öğrencilerin ise ileri düzeyde depresyon ve düşük özgüven sorunu yaşadıklarını ifade etmektedir. Yine Olweus (1995, akt. Koç, 2006) tarafından yapılan bir başka çalışmada 6-9. sınıflarda kronik bir biçimde zorba olarak tanımlanan çocukların % 60'nın 24 yaşına geldiklerinde yasal düzeyde en az bir kez sorun yaşadıkları ve polis kayıtlarına geçtikleri tespit edilmiştir.

Culligford ve Morrison (1995) yaptıkları çalışma sonucunda; okul yıllarında zorba davranışlar sergileme ile yetişkinlik döneminde suç işleme davranışının sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Zorbalık yapma ile tahripçilik (vandalizm), hırsızlık, alkollü içecekler kullanma ve sigara içme, okuldan kaçma gibi davranışlar arasında da ilişki olduğunu ifade etmektedirler (akt. Ayas, 2008).

Çocukluk yıllarında bir kışkırtma olmadan sergilenen saldırgan davranışlar, ergenlikteki saldırgan davranışların, ergenlikte süren saldırgan davranışlar da yetişkinlik döneminde işlenen suçların yordayıcısı olabilmektedir. (Pulkkinen, 1987; akt. Takış 2007). Gökler'e (2008:47) göre pek çok zorba, şiddeti özellikle sorun çözme ya da istediklerinin elde etmenin bir yolu olarak gördükleri için şiddete ilişkin olumlu tutumlara sahiptir.

Şiddete yönelik tutumun zorbalığı yordayıcı etkisi nedeniyle, özellikle şiddet karşıtı propaganda faaliyetleri, şiddete yönelik olumlu tutumun değişmesi ya da negatif tutum geliştirilmesi gibi faaliyetler, okul zorbalığını önleyebilme açısından önemlidir. Bu nedenle şiddet önleyici faaliyetler şiddete yönelik tutumları değiştirme boyutunu ihmal etmeyecek şekilde planlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alikaşifoğlu, M., Ercan, O. (2007). Çocuk Çağında Zorbalık/Kabadayılık Davranışları: Hekimler Açısından Anlamı-Derleme. *Türk Pediatri Arşivi*, 42 (1).
- Ayan: (2007). Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8.
- Ayas, T. (2008). *Zorbalığı Önlemede Tüm Okul Yaklaşımına Dayalı Bir Programın Etkililiği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.
- Bacanlı, H. (1999). *Sosyal Beceri Eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Balkıs, M., Duru, E., Buluş M. (2005). “Şiddete Yönelik Tutumların Özyeterlik, Medya, Şiddete Yönelik İnanç, Arkadaş Grubu ve Okula Bağlılık Duygusu İle İlişkisi.” XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Muğla.
- Besag, V. (1995). *Bullies and Victims In Schools*. Open University Pres. Philadelphia.
- Çetin, H. (2004). *Öğrenci Ergenlerin Şiddet Yönelik Tutumları; Yaş ve Cinsiyete Göre Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı , Ankara.
- Çetinkaya:, Nur, N., Ayvaz, A., Özdemir, D., Kavakcı, Ö. (2009). Sosyoekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeyiyle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 151-158.
- Elmacı, F. (2009). Çocukların Korunması ve Refahlarının Arttırılmasında Okulun Rolü: İngiltere Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 69-84.
- Ergil, D. (2001). Şiddetin Kültürel Kökenleri. *Bilim ve Teknik Dergisi*. Ankara., 399, 40-41.
- Furniss, C. (2000). Bullying In Schools: It’s Not A Crime Is It?. *Education And The Law*, 12 (1), 9-29.
- Genç, G. (2007). *Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Malatya.
- Gökler, R. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.
- Gözütok, F., Karacacaoğlu, Ö.C., Er K.O. (2007). *Çocuklar Evde de Okulda da Dövülüyor*. Okulda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu. Editör. Hegem.
- Hoşgör, A. G. (2006). Çocuk Sosyal Politikası, Okul Ortamında Yaşanan Şiddet Olgusunun Düşündürdükleri. *Çalışma Ortamı Dergisi*. Sayı 85.
- İnam, A. (2001). Şiddeti Anlamak. *Bilim ve Teknik Dergisi*. Ankara, 399, 46-47.
- Kandemir, Ö. (2007). *Şanlıurfa İli Viranşehir İlçe Merkezinde Sağlık Personelinin Aile İçi Şiddet Konusunda Bilgi, Tutum ve Mesleki Uygulamalar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Şanlıurfa.
- Kapıcı, E.G. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kayı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37, 1-13.
- Karataş, H., Öztürk, C. (2009). Sosyal Bilişsel Teori İle Zorbalığa Yaklaşım. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Elektronik Dergisi*, 2(2), 61-74.
- Kartal, H., Bilgin, A. (2008). Öğrenci, Veli ve Öğretmen Gözüyle İlköğretim Okullarında Yaşanan Zorbalık. *İlköğretim Online*, 7(2), 485-495.
- Kaya, M., Güneş, G., Kaya, B., Pehlivan, E. (2004). “Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddetle İlişkisi.” VIII. Ulusal Halk Sağlığı Günleri. Sivas.

- Koç, M. (2007). Şiddetin Ortaya Çıkardığı Psikolojik Travmayla Baş Etmede Sporun İşlevselliği. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 167-179.
- Kütük, Ö. (2008). *Liselerde Okul Güvenliğine Yönelik Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.
- Michaud, Y. (1991). *Şiddet*. Çev. C. Muhtaroğlu. İletişim Yayınevi. İstanbul.
- Olweus, D. (1978). *Agression In The Schools. Bullies and Whipping Boys*. Washington, D. C. Hemisphere Pres.
- Olweus, D. (1991). Bully/Victim Problems Among School Childeren. Basic Facts And Effects Of A School Baset İntervenyıon Program. In Pepler, D.& Rubin K. (Eds.) *The Development And Treatment Of Child Agresion*, (411-448).
- Olweus, D. (1993). *Bullying At School-What We Know and What We Can Do*. Oxford. Blackwell Puplichers.
- Olweus, D. (1994). Annottion: Bullying At School Based Intervention Program. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 35(7), 111-119.
- Ögel, K., Tari I., Yılmazçetin E. (2005). *Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme*. İstanbul. <http://www.yeniden.org.tr/dokuman/vio14.pdf> adresinden indirilmiştir.
- Pişkin, M. (2002). Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri,İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 531-562.
- Sabuncuoğlu, O., Ekinci, Ö., Bahadır, T., Akyuva, Y., Altınöz E., Berkem M. (2006). Ergen Öğrenciler Arasında Akran Örselenmesi ve Depresyon Belirtileriyle İlişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 9, 27-35.
- Şahin, N., Dişsiz, M. (2009). Sağlık Çalışanlarında Aile İçi Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 263-274
- Takış, Ö. (2007). *Orta Öğretim Kurumları İçin Geliştirilen Zorbaca Davranışlarla Baş Edebilme Programının Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Tarhan, N. (2004). *Makul Çözüm*. Timaş Yayınları. İstanbul.
- Totan, T. (2007). Okulda Zorbalığı Önlemede Eğitimcilere ve Ebeveynlere Öneriler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 190-202.
- Uludağlı, N., Uçanok, Z. (2005). Akran Zorbalığı Gruplarında Yalnızlık ve Akademik Başarı İle Sosyometrik Statüye Göre Zorba/Kurban Davranış Türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 77-92.
- Uysal, A. (2003). *Şiddet Karşıtı Programlı Eğitimin Öğrencilerin Çatışma Çözümler, Şiddet Eğilimleri ve Davranışlarına Yansımaları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, İzmir.
- Ülgen, G. (1995). *Eğitim Psikolojisi, Birey ve Öğrenme*. Bilim Yayınları, Ankara.
- Ünalmiş, M. (2010). *Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Zorba, Kurban Olma Durumlarına Göre Şiddete Yönelik Tutumlarının Ve Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosman Paşa Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Tokat.
- Yılmaz, T. (2000). *Ergenlerde Risk Alma Davranışlarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Yüce: (2001). Sorun Olaylarda Değil Bakış Açımızda Olabilir. *Bilim ve Teknik Dergisi*. Ankara. Sayı 399:38.
- Zülal, A. (2001). Şiddet. *Bilim ve Teknik Dergisi*. Ankara, 399, 34-39.

Attitude Toward Violence and School Bullying

Mehmet Ünal³, Rukiye Şahin⁴

Summary

Living with others is a basic human need. Although some people easily achieve this, the others can not (Bacanlı, 1999) and violence is experienced more intensely by society (İnam, 2001). Attitude which is gained by learning (Ülgen, 1995) can be defined as positive or negative response of people toward any stimulus (Oppenheim, 1992, as cited in Şahin and Dişsiz, 2009). The differences between societies on value judgments determine the attitude toward violence of individuals (Zülal, 2001).

Violence is as old as human history and includes committers, victims and continuously experienced by individuals. This concept is defined as “using physical force for personal and group benefits” by Social Sciences Encyclopedia (Ergil, 2001). It can be thought that violence experienced in family is a form of societal violence (Kaya et al., 2004). Children learned aggressiveness and violence from their family and make similar behaviors to others in time (Ayas, 2008:23). Most of the people committed violence crimes were the violence victims or observers of violence in their childhood (Tarhan, 2004). Similar findings presented by Ayan (2007), he reported that people have been exposed domestic violence by their parents have higher aggressiveness tendency. The studies indicated that violence is a learned behavior and the victim of violence will be crime committed in time.

School which has a significant effect on children’s socialization is the place that violence is the most common action. Violence has a destructive effect on school atmosphere and personal development of children by giving rise to hopelessness and helplessness. Moreover it is harmful for cognitive abilities, psychological functions and attachment behaviors of children who are violence victims (Kütük, 2008). Bullying and violence at school also have negative effects on psycho-social development of children (Elmacı, 2009). Studies indicated that both exposing violence and having positive attitude toward violence increase violent behavior (Vernberg and Jacobs, 1999; Balkıs, Duru and Buluş, 2005; Ünal³, 2010).

Although violence events in schools got more attention and became more popular, as being a significant factor of dropping-out school, bullying has not got enough importance. School bullying is a common problem throughout the world (Furniss, 2000:9). Pişkin (2002:539) reported that between %4 and %50 of the students exposed school bullying and Kapçı (2004) indicated that half of the students experienced physical, verbal, emotional or sexual bullying in schools.

There is a relationship between attitude toward violence and bullying (Vernberg and Jacobs, 1999; Balkıs, Duru and Buluş, 2005; Ünal³, 2010). Even though attitude does not turn into behavior always, it is a good predictor of behavior. Olweus (1994) indicated that there is a fourfold increase of individuals’ crime rate in their twenties who were bully in their childhood and adolescence. Moreover people who were victims of bullying in their childhood and adolescence have higher degree of depression and low-self-esteem (Olweus, 1994). Another finding of a study made by Olweus (1995, as cited in Koç, 2006) indicated that %60 of the children at grade 6-9 who defined as chronically bully experienced legal problems and recorded police reports at least once, when they become twenty four years old.

Because of the predictive power of attitude toward violence on bullying, it is important to make propaganda actions against violence such as changing positive attitude toward

³ Uzm. Psik.Dan., Pınarbaşı Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, Kayseri, mehmetim1944@hotmail.com

⁴ Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, rukiyesahin@hotmail.com

violence to negative one for prevention school bullying. Consequently the bullying prevention activities including the dimension of attitude toward violence should be planned.